

"The 6 Best Digital Insurance Companies of 2021". <https://www.thebalance.com/best-digital-insurance-4160643>
Volkova, V. V. "Metodychni aspekty derzhavnoho rehulivannia strakhovoho rynku Ukrainy" [Methodical Aspects of State Regulation of the Insurance Market of Ukraine]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, no. 4 (2016): 136-142.
Volosovych, S., and Fomina, O. "Tekhnolohichni innovatsii na strakhovomu rynku" [Technological Innovations in the Insurance Market]. *Visnyk KNTEU*, no. 5 (2018): 124-137. <http://visnyk.knute.edu.ua/files/2018/05/11.pdf>
Zavoloka, Yu. M., Yefremenko, A. H., and Malashenko, Yu. A. "Osoblyvosti funktsionuvannia strakhovoho rynku v

umovakh suchasnoi tsyfrovoi transformatsii" [Peculiarities of the Insurance Market of Ukraine Functioning in Conditions of the Current Digital Transformation]. *Ekonomika i derzhava*, no. 6 (2020): 102-106.
DOI: 10.32702/2306-6806.2020.6.102

Zhelizniak, R. I., Bonetskyi, O. O., and Zhulevych, M. I. "Rozvytok svitovoho rynku strakhuvannia v umovakh didzhitalizatsii" [The World Insurance Market Development in the Conditions of Digitalization]. *Modern Economics*, no. 17 (2019): 100-104.
DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-16](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-16)

УДК 658:351.863
JEL: G32; G38

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ В УКРАЇНІ

©2021 ПОЙДА-НОСИК Н. Н., БАЧО Р. Й., ПОТОКІ Г. Ф., МАКАРОВИЧ В. К.

УДК 658:351.863

JEL: G32; G38

Пойда-Носик Н. Н., Бачо Р. Й., Потокі Г. Ф., Макарович В. К. Концептуальні засади забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств в Україні

Мета статті полягає у визначенні концептуальних засад розробки системи забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств (АТ) в Україні, що сприятиме підвищенню рівня капіталізації та безпеки як лістингових компаній, так і фондового ринку в цілому. Теоретико-методологічною основою є фундаментальні положення економічної та інституціональної теорії, теорії безпеки, системного аналізу із застосуванням таких загальнонаукових методів пізнання економічних явищ і процесів, як теоретичне узагальнення, синтез, індукція та дедукція. У статті обґрунтовано теоретико-методологічні основи розробки концептуальних засад системи забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств в Україні. З метою дослідження реалізації підходів держави до забезпечення національної фінансової безпеки та розвитку ринків капіталу проаналізовано документи стратегічного характеру в Україні та встановлено невідповідність між цільовими індикаторами та формулюваннями стратегічних цілей. Сформовано та доведено комплекс гіпотез, обґрунтовано підходи та принципи концепції формування системи забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств з урахуванням особливостей державного регулювання сфери фінансової безпеки. Розроблена концепція базується на новому науковому підході до пошуку шляхів удосконалення системи фінансової безпеки акціонерних товариств в Україні. Реалізація запропонованих концептуальних засад у підсумку дозволить досягти очікуваних результатів, зміцнить фінансову безпеку АТ, зробить їх більш стійкими до системних криз, дозволить створити стабільну базу для їх довгострокового розвитку.

Ключові слова: концептуальні засади, фінансова безпека, акціонерні товариства, система забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-8-162-172>

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 9.

Пойда-Носик Ніна Никифорівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і аудиту, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (пл. Кошута, 6, Берегово, 90202, Україна)

E-mail: poyda.nosyk.nina@kmf.org.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5378-8028>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3370323/nina-poyda-nosyk/>

Scopus Author ID: 57223373444

Бачо Роберт Йосипович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (пл. Кошута, 6, Берегово, 90202, Україна)

E-mail: bacho.robert@kmf.org.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5957-7571>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1788420/robert-bacho/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57006730200>

Потокі Габор Федорович – старший викладач кафедри обліку і аудиту, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (пл. Кошута, 6, Берегово, 90202, Україна)

E-mail: gabor.pataki@kmf.org.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6761-7732>

Макарович Вікторія Костянтинівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (пл. Кошута, 6, Берегово, 90202, Україна)

E-mail: viktoria.zts@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0684-7072>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2155339/viktoria-makarovich/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210844509>

Poyda-Nosyk N. N., Bacho R. Yo., Pataki G. F., Makarovych V. K. The Conceptual Principles for Ensuring the Financial Security of Joint Stock Companies in Ukraine

The article is aimed at defining the conceptual principles for the development of a system for ensuring the financial security of joint stock companies (JSC) in Ukraine, which will contribute to increasing the level of capitalization and security of both listing companies and the stock market as a whole. The theoretical and methodological basis are fundamental provisions of both economic and institutional theory, security theory, system analysis using such general scientific methods of cognition of economic phenomena and processes as theoretical generalization, synthesis, induction, and deduction. The article substantiates the theoretical and methodological bases for the development of conceptual principles of the system of ensuring the financial security of joint stock companies in Ukraine. In order to research the implementation of the State's approaches to ensuring the national financial security and the capital markets development, strategic documents in Ukraine were analyzed and an inconsistency between target indicators and formulations of strategic goals were determined. A complex of hypotheses is formed and proved, approaches and principles of the conception of forming a system for ensuring the financial security of joint stock companies are substantiated, taking into account the peculiarities of the State regulation of the financial security sphere. The developed conception is based on a new scientific approach to searching ways to improve the financial security system of joint stock companies in Ukraine. It can be concluded that implementation of the proposed conceptual bases will allow the achievement of the expected results, strengthen the financial security of JSC, make them more resistant against system crises, and create a stable basis for their long-term development.

Keywords: conceptual principles, financial security, joint stock companies, system for ensuring the financial security of joint stock companies.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 9.

Poyda-Nosyk Nina N. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor, Department of Accounting and Auditing, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute (6 Koshuta Square, Beregovo, 90202, Ukraine)

E-mail: poyda.nosyk.nina@kmf.org.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5378-8028>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/3370323/nina-poyda-nosyk/>

Scopus Author ID: 57223373444

Bacho Robert Yo. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department, Department of Accounting and Auditing, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute (6 Koshuta Square, Beregovo, 90202, Ukraine)

E-mail: bacho.robert@kmf.org.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5957-7571>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1788420/robert-bacho/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57006730200>

Pataki Gabor F. – Senior Lecturer, Department of Accounting and Auditing, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute (6 Koshuta Square, Beregovo, 90202, Ukraine)

E-mail: gabor.pataki@kmf.org.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6761-7732>

Makarovych Viktoriia K. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute (6 Koshuta Square, Beregovo, 90202, Ukraine)

E-mail: viktorija.zts@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0684-7072>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2155339/viktorija-makarovych/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57210844509>

Аналізуючи результати впровадження заходів комплексної програми розвитку фінансового сектора України за період 2017–2019 рр. [1], зроблено висновок, що мало місце підвищення рівня захисту прав інвесторів через упровадження нових інструментів, однак низка проблем у сфері протиправного поглинання залишається і досі не вирішеною. Незважаючи на постійне вдосконалення корпоративного законодавства, реалізація його положень у частині створення захисту акціонерних товариств (АТ) від ризиків зовнішнього середовища відбувається повільно. У Стратегії розвитку фінансового сектора до 2025 р. важливими стратегічними цілями, які підкреслюють важливість забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств, визначено підвищення рівня стійкості фінансового сектора до викликів (шоків), забезпечення стійкості державних фінансів і посилення захисту прав кредиторів та інвесторів. Водночас, якщо стосовно забезпечення фінансової безпеки акці-

онерних товариств фінансового сектора є стратегічне бачення на рівні держави, то щодо емітентів реально-го сектора економіки, які створюють ВВП держави та впливають на рівень капіталізації фондового ринку, таке бачення відсутнє. У зв'язку з цим важливим є всебічне наукове обґрунтування концептуальних засад забезпечення фінансової безпеки АТ з метою вибору та пріоритизації заходів, які будуть протидіяти появі негативних наслідків ризиків та загроз і сприяти досягненню фінансової рівноваги та створювати фінансовий потенціал розвитку цієї форми господарювання на довгострокову перспективу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій науковців щодо питання розробки концептуальних засад забезпечення фінансової безпеки [2–5] дозволяє констатувати, що на рівні держави ці питання достатньо широко опрацьовані та висвітлені. Проте має місце недостатня наукова обґрунтованість концептуальних засад забезпечення фінансової безпеки суб'єктів акці-

онерної форми господарювання з урахуванням впливу макроекономічних факторів і регуляторного середовища на їх діяльність, що зумовлює необхідність синтезування теоретичних положень щодо побудови комплексної системи забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств.

Мета статті полягає у визначенні концептуальних засад розробки системи забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств в Україні, що сприятиме підвищенню рівня їх фінансової стабільності, зростанню рівня капіталізації лістингових компаній і рівня капіталізації та безпеки фондового ринку.

У результаті попередніх досліджень [6] було встановлено, що одним із базових елементів комплексної системи забезпечення фінансової безпеки АТ є концептуальна підсистема, яка включає в себе наукову теорію, концепцію, стратегію, тактику, політику. Усвідомлюючи складність процесу наукового пізнання, наукову теорію доречно залишити поза межами розгляду в рамках даного дослідження, оскільки власне теорія є логічним узагальненням емпіричного досвіду та сформованих висновків на основі виведених закономірностей. Водночас зміст концепції та стратегії варто конкретизувати з огляду на мету даної публікації.

Так, під концепцією зазвичай розуміють систему поглядів, систему опису певного предмета або явища щодо його побудови, функціонування, що сприяє його розумінню, тлумаченню, вивченню головних ідей [7, с. 173]. Стратегія – це генеральна довгострокова програма дій і порядок розподілу пріоритетів і ресурсів організації для досягнення її цілей. На думку К. Стрельникова, стратегія як програмний документ повинна включати задум, вказувати на кінцеву мету, способи та засоби їх досягнення, засоби та ресурси, що можуть бути витрачені на її реалізацію [6, с. 124]. При цьому, як у концепціях, так і в стратегіях завжди присутня ціль (мета) їх створення. Таким чином, під концепцією будемо розуміти тут систему поглядів на вибрану проблему, яка складається з кількох взаємопов'язаних гіпотез і положень, що їх розкривають.

Розробку Концепції формування системи забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств України запропоновано здійснювати в чотири етапи. На першому етапі здійснено визначення переваг і недоліків стратегічних документів, що стосуються вдосконалення корпоративного управління та розвитку ринків капіталу. З метою дослідження реалізації підходів держави до розвитку ринків капіталу проаналізовано існуючі документи стратегічного характеру в Україні. Сукупність розроблених і впроваджених у реалізацію концепцій, стратегій і програм, що стосуються національної фінансової безпеки та ринків капіталу, систематизовано в *табл. 1*. У процесі дослідження з'ясовано, що стосовно організації безпеки підприємницької діяльності правове забезпечення не

було розроблено, також не розроблено стратегічний документ, який би сприяв комплексному вирішенню проблем фінансової безпеки суб'єктів підприємництва у фінансовій системі держави. З даних *табл. 1* видно, що має місце велика кількість невідповідностей між цільовими індикаторами та формулюваннями цілей документів стратегічного характеру, з чого витікає ряд проблем.

По-перше, неможливість формулювання адекватних цільових індикаторів, що одночасно відповідають вимогам найбільш важливих стратегічних цілей і набувають конкретної форми прояву (можуть бути вимірні), дозволяючи об'єктивно оцінити досягнення певного цільового індикатора.

По-друге, виникає невідповідність між цілями та завданнями розвитку, з одного боку, і шляхами їх реалізації – з іншого. Подальша некоректна оцінка виконання стратегій по факту виконання переліку заходів підсилює невірні сигнали та лише віддаляє досягнення поставлених цілей, тобто знижує ймовірність виконання стратегій по факту досягнення цілей і цільових індикаторів.

По-третє, виникає абстрактність (неконкретність) цілей і завдань (постановка «вічних» завдань, що не мають прямого стосунку до поточних конкретних проблемних ситуацій) [8, с. 79].

Крім виявлених проблем, на основі [8, с. 80] слід звернути увагу на найпоширеніші недоліки стратегічних документів щодо забезпечення національної фінансової безпеки та фондового ринку, а саме:

- 1) відсутність взаємозв'язку між різними стратегіями національної фінансової безпеки та розвитку фондового ринку;
- 2) невідповідність цілей і завдань вітчизняних стратегічних документів теоретично обґрунтованим і рекомендованим міжнародними організаціями цілям і завданням регулювання;
- 3) постійне превалювання тактичних цілей на протигагу заходам, спрямованим на вирішення стратегічних завдань і проблем. У переважній більшості такий пріоритет надається виконанню конкретних цільових завдань. Конкретні заходи, спрямовані на забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, є результатом необхідності оперативного вирішення нововиявлених проблем;
- 4) формулювання цілей, що можуть бути досягнутими, але в реальності не сприятимуть підвищенню рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва (особливо це стосується стратегічних документів у частині вдосконалення корпоративного управління).

Методологічною основою формування концепції забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств України є системний, інституціональний і функціональний підходи.

Зведена таблиця концепцій, стратегій і програм щодо забезпечення національної фінансової безпеки та розвитку фондового ринку України*

Назва документа	Статус документа	Мета	Ключові принципи	Механізми реалізації
1	2	3	4	5
<i>Концепції, стратегії та програми, що стосуються забезпечення національної фінансової безпеки</i>				
Концепція (основи державної політики) національної безпеки України	Постанова ВРУ від 16.01.1997 р.	Концепція національної безпеки України має забезпечити: єдність принципів формування та проведення державної політики національної безпеки; поєднання підходів до формування відповідної законодавчої бази, підготовки доктрин, стратегій, концепцій, державних і відомчих програм у різних сферах національної безпеки	Пріоритет прав людини; верховенство права; пріоритет договірних (мирних) засобів у вирішенні конфліктів; адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам; додержання балансу інтересів особи, суспільства та держави, їх взаємна відповідальність; чітке розмежування повноважень органів державної влади	Існують на теоретичному рівні
Концепція фінансової безпеки України	Проект	Досягнення балансу між задоволенням інтересів економічних агентів шляхом: забезпечення сталого економічного розвитку держави в цілому; забезпечення стабільності платіжно-розрахункової системи та основних фінансово-економічних параметрів; нейтралізації впливу світових фінансових криз і світових дій світових акторів (держав, транснаціональних корпорацій, субдержавних угруповань тощо), тіншових (кланово-корпоративних, мафіозних і т. ін.) структур на національну фінансову та соціально-політичну систему; запобігання широкомасштабній втечі капіталу із реального сектора економіки; запобігання конфліктам між владними структурами різного рівня з приводу розподілу та використання ресурсів національної бюджетної системи; ефективного залучення та використання коштів іноземних запозичень;	1) <i>Принцип сегментації</i> : загрози ідентифікуються в межах відповідного сектора фінансового ринку; 2) <i>принцип суттєвості</i> : ідентифікації підлягають загрози, які об'єктивно створюють небезпеку для одного або кількох елементів фінансової безпеки України – її ефективності, незалежності або конкурентоспроможності; 3) <i>принцип об'єктивності</i> : наявність загрози має бути доведена за допомогою статистичних показників, опису чинних процедур управління або нагляду, або зазначенням відсутності такої процедури; 4) <i>принцип повноти</i> : загроза ідентифікується з точки зору всіх можливих негативних наслідків; 5) <i>принцип динаміки</i> : при ідентифікації загрози мають бути враховані тенденції, що склалися	Частково існують як на теоретичному, так і практичному рівні

1	2	3	4	5
Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері	Розпорядження КМУ від 15.08.2012 р. № 569-р	запобігання злочинам та адміністративним правопорушенням у фінансових правовідносинах, у тому числі легалізації (відмиванню) незаконно одержаних доходів; стимулювання розвитку фінансових потоків, генерованих недержавними фінансовими агентами, та підвищення їх фінансової забезпеченості; розвитку законодавчої бази та культури фінансової діяльності	Не визначені	Відсутні (визначено шляхи і фінансові ресурси, необхідні для реалізації)
Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»	Розроблена Комітетом з економічних реформ 02.06.2010 р.	Визначення основних засад і напрямів державної політики щодо забезпечення національної безпеки держави у фінансовій сфері. Визначення концептуальних засад формування ефективного та дієвого механізму державного управління ризиками у фінансовій сфері, спрямованого на запобігання кризовим явищам і мінімізацію їх наслідків, забезпечить ефективне функціонування національної економіки та економічне зростання держави	Не визначені	Визначено необхідні кроки, етапи реформ та індикатори успіху
<i>Концепції, стратегії та програми, що стосуються фондового ринку</i>				
Концепція становлення та розвитку фінансового ринку України на 2006–2010 рр.	Проєкт	Визначення стратегії інституційного формування та суттєвої модернізації фінансового ринку в усіх його сегментах	Не визначені	Відсутні (зазначені шляхи реалізації)

1	2	3	4	5
Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до 2020 р.	Постанова правління НБУ № 391 від 18.06.2015 р.	Створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС	Регуляторна апроксимація фінансових послуг України; лібералізація фінансових ринків; збалансованість економічних інтересів; незалежність та ефективність роботи регуляторів; прозорість та високі стандарти розкриття інформації; довіра між учасниками; єдність фінансової системи	Частково існують як на теоретичному, так і практичному рівні
Стратегія розвитку фінансового сектора України до 2025 р. (розроблена спільно НБУ, НКЦПФР, НКФП, МФУ та ФГВФО)	Підписана Головами установ-розробників 16.01.2020 р. і затверджена їхніми розпорядчими актами в установленому порядку	Забезпечення подальшого реформування та розвитку фінансового сектора України відповідно до провідних міжнародних практик та імплементації заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та іншими міжнародними зобов'язаннями України. Виділено п'ять стратегічних напрямів: фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, розвиток фінансових ринків та інноваційний розвиток	Не визначені	Розроблена дорожня карта Стратегії 2025

Джерело: авторська розробка.

Дослідження показало, що системний підхід до формування системи забезпечення фінансової безпеки АТ полягає в забезпеченні:

- ✦ взаємопов'язаного цілісного розвитку фондового ринку та акціонерних товариств, кожен з яких є самостійним елементом і частиною загальної системи фінансових відносин;
- ✦ систематизації передачі й отримання інформації між суб'єктами фондового ринку як по ієрархії взаємозв'язків, так і для зовнішнього користування іншими економічними агентами національної економіки;
- ✦ інституціональної структуризації ринку, яка передбачає формування відкритої, динамічної системи інститутів ринку цінних паперів та є основою для забезпечення належних умов фінансової та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Інституціональний підхід спрямований на формування ефективної інституційної структури фондового ринку шляхом включення законодавчо-обмежувальних, регуляторних та інфраструктурних інституцій, що забезпечить зменшення асиметричності інформації на ринку та дозволить сформуванню ефективний внутрішній і зовнішній інституційні механізми на основі обмінно-розподільних потоків між ними [9].

Функціональний підхід дозволяє розглядати фондовий ринок як сукупність суб'єктів у їх динамічному, тобто діяльнійшому аспекті.

Елементом методологічного підґрунтя розроблення концепції є гіпотези, які враховують особливості розвитку акціонерних товариств у сучасних умовах реформування державного регулювання ринків та їх інтеграції в європейський економічний простір.

Дослідження наукових напрацювань з безпекової теорії, теорії систем і корпоративного управління дозволили висунути та довести такі *гіпотези наукового дослідження*:

1. *Акціонерні товариства належать до категорії суб'єктів підприємництва.* Зумовленість гіпотези пов'язана з тим, що існує широке розмаїття економічних поглядів щодо розуміння суб'єктів підприємництва як суб'єктів малого бізнесу, що зумовило необхідність доведення чи спростування цього твердження.
2. *На фінансову безпеку АТ впливають специфічні особливості організаційно-правової форми.* Ця гіпотеза витікає з того, що діяльність акціонерних товариств як найбільш розповсюдженої організаційно-правової форми, в силу специфіки організації корпоративних і фінансових відносин, ге-

нерує особливі види ризиків і загроз. Сутнісна характеристика типів АТ може нести як позитивні, так і негативні аспекти для створення необхідних умов забезпечення ФБ АТ.

3. *Фінансову безпеку АТ необхідно розглядати як систему взаємопов'язаних елементів.* Гіпотеза передбачає дослідження категорії фінансової безпеки АТ як відкритої системи, яка має комплекс взаємопов'язаних елементів (підсистем), певну структуру, включає інституційні сукупності, процеси та взаємодіє із зовнішнім середовищем.
4. *Фінансова безпека АТ впливає на рівень національної фінансової безпеки.* Припущення базується на тому, що акціонерні товариства як емітенти виступають основними учасниками фондового ринку та впливають на його фінансову безпеку. Рівень капіталізації емітентів та їх фінансовий стан впливають на рівень капіталізації ринку, а отже, на рівень безпеки фондового ринку та на рівень національної фінансової безпеки.
5. *Для фінансової безпеки АТ залишається значна кількість ризиків і загроз.* Зумовленість цієї гіпотези пов'язана з існуванням широкого кола викликів, загроз і ризиків, що зумовлені макроекономічним і регулятивним середовищем.
6. *Рівень державного регулювання впливає на фінансову безпеку АТ.* Незважаючи на те, що з цим твердженням більшість науковців повною мірою погоджується, існує неоднозначність практичного доведення (підтвердження чи спростування). Така складність пов'язана з відсутністю достовірної інформаційної бази та неперервності показників, що можуть служити основою для доведення такої гіпотези. У ході наукового дослідження ця гіпотеза була доведена.
7. *Оцінку рівня фінансової безпеки АТ необхідно здійснювати на основі кількісних та якісних показників у динаміці.* Припущення базується на тому, що існує різноманіття підходів до оцінки фінансової безпеки підприємств, які роблять акцент на якомусь одному аспекті (відносних показниках фінансового стану, оцінці ризиків, вартості підприємства тощо), без урахування якісних факторів, що можуть істотним чином впливати на рівень фінансової безпеки АТ.
8. *Існує необхідність розробки ефективної системи фінансової безпеки АТ як на рівні самих суб'єктів, так і на рівні регулятора.* Посилення ролі фінансових відносин в економіці країни приводить до зростання значущості забезпечення фінансової безпеки не тільки на рівні держави, але й на рівні господарюючих суб'єктів. Це обумовлює підвищену увагу до

проблем розробки системи фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. В основі необхідності розробки системи фінансової безпеки лежать протиріччя, які виникають у сфері реалізації фінансових інтересів суб'єктами фінансових відносин. Враховуючи взаємозв'язок фінансової безпеки на різних рівнях управління та наявність різних фінансових цілей у різних груп стейкхолдерів, існує необхідність розробки комплексної системи та концептуальних засад забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств з позиції як самих суб'єктів, так і регулятора фондового ринку.

Здійснюючи перевірку висунутих гіпотез (1–8) на суперечність, зроблено висновок, що ці гіпотези заперечують одна одну та взаємно не включаються.

На шляху реалізації концепції чільне місце займають принципи, що лежатимуть в основі впровадження кожного з елементів розробленої концепції. Принцип – це положення теорії, що не потребує доведення.

Для різних теорій і галузей наук характерними є свої принципи, які можуть носити фундаментальний характер чи бути притаманними певним наукам. Серед всієї сукупності принципів було виділено такі, які є найбільш релевантними для формування концептуальних засад системи забезпечення фінансової безпеки АТ:

- ✦ *обґрунтованості* (всі складові елементи системи мають базуватися на чіткій теоретичній і методологічній основі);
- ✦ *інтегрованості* (система фінансової безпеки повинна бути невід'ємною частиною всієї організаційної діяльності АТ та інтегрована в систему корпоративного управління та систему національної фінансової безпеки);
- ✦ *структурованості* (необхідність виділення основних підсистем, їх елементів та внутрішніх зв'язків);
- ✦ *динамічності* (передбачає виявлення та реагування на зміни фінансового середовища у відповідний та своєчасний спосіб);
- ✦ *ефективності* (включає дотримання принципового положення щодо мінімізації витрат на впровадження заходів по забезпеченню безпеки при досягненні найвищого ефекту від цих заходів);
- ✦ *постійного покращення* (базується на концепції «кайдзен» і передбачає постійне вдосконалення всіх стандартів і процесів);
- ✦ *комплексності* (забезпечення повноти аналізу подій і явищ, які потенційно можуть розглядатися як загрози та ризики для АТ, а також взаємозв'язку аналізу з плануванням і прогнозуванням).

Аоведення висунутих гіпотез і формування базових принципів дозволило сформуванню концептуальні засади формування системи забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств в Україні, враховуючи особливості організаційно-правової форми та висунутих гіпотез, що базується на таких положеннях:

Положення 1. Заходи по забезпеченню фінансової безпеки (ФБ) АТ необхідно розробляти на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях (П1). Це положення витікає з просторового підходу, що передбачає розгляд питань фінансової безпеки з позиції її рівності та досліджує вплив на фінансову безпеку АТ факторів галузевого, регіонального, національного та глобального масштабу (виміру).

Положення 2. При формуванні системи ФБ АТ необхідно враховувати міжнародні стандарти управління ризиками ISO, корпоративного управління та МСФЗ. Положення сформовано у зв'язку з обраним Україною євроінтеграційним вектором розвитку, що передбачає імплементацію діючого законодавства України до норм ЄС, зокрема і стосовно захисту прав інвесторів, корпоративного управління та розвитку фондового ринку.

Положення 3. Необхідною умовою при побудові системи забезпечення ФБ АТ є врахування специфіки організаційно-правової форми. Це положення базується на наявності переваг і недоліків ОПФ, які генерують корпоративні конфлікти та інші загрози фінансовій безпеці АТ, або створюють додаткові можливості для підвищення рівня ФБ, що наведено в науковій праці [6].

Положення 4. Система фінансової безпеки АТ повинна бути комплексною. Найважливішою передумовою формування комплексної системи фінансової безпеки акціонерних товариств є ідентифікація деструктивних чинників, які генерують ризики та загрози фінансовій безпеці АТ. У кожному конкретному випадку та з позиції стратегічних перспектив необхідно враховувати ступінь впливу того чи іншого фактора на фінансову систему компанії. Від того, наскільки повно визначений склад реальних і потенційних загроз фінансовій безпеці АТ, наскільки точно оцінений рівень інтенсивності їх прояву та можливих збитків, залежить вектор подальших превентивних дій і напрямків фінансової діяльності АТ, а також ефективність побудови всієї системи забезпечення фінансової безпеки АТ.

Положення 5. Дія системних ризиків на ринках капіталу розвинених країн та «інфікування» ними вітчизняних фінансових ринків призвело до виникнення криз системного характеру у 2008–2009 рр. і 2019–2020 рр. Фондовий ринок та акціонерні товариства зазнають дії системних ризиків через глобалізованість фінансових відносин, що потребує вдосконалення державного регулювання. Одним із ключових недоліків державного регулювання в частині

забезпечення ФБ АТ є непрозорість, неефективність і вибірковість фінансової підтримки окремих секторів економіки.

Положення 6. Підвищення рівня капіталізації лістингових компаній як важливого індикатора ФБ держави буде досягнуто шляхом підвищення рівня ефективності державного регулювання з метою стимулювання активності торгів пайовими цінними паперами через довіру до ринку та підвищення рівня ефективності фінансового та корпоративного управління в акціонерних товариствах з метою досягнення лістингових вимог.

На *рис. 1* наведено схему взаємозв'язку положень і гіпотез концепції. Комплекс наведених восьми гіпотез та шести запропонованих положень концепції, на основі встановлених взаємозв'язків між ними, сприятиме підвищенню рівня ФБ АТ в Україні, зростанню рівня капіталізації лістингових АТ і рівня капіталізації та безпеки фондового ринку.

Концептуальні засади формування системи забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств в Україні з урахуванням зазначених принципів відображено на *рис. 2*.

Успішна реалізація концепції дозволить на рівні компаній:

- ✦ усунути дисбаланси, які можуть виникнути як внаслідок реалізації невиваженої стратегії управління корпоративними підприємствами в частині фінансової, операційної та інвестиційної діяльності, так і під впливом дії ряду зовнішніх чинників;
- ✦ запровадити систему здійснення постійного моніторингу за фінансовою рівновагою, стійкістю та ринковою вартістю АТ, у т. ч. для відсікання ризиків рейдерських атак;
- ✦ знизити фінансові ризики та вартість фінансових ресурсів шляхом застосування сучасних інструментів забезпечення ФБ.

На рівні системи державного регулювання безпекової сфери:

- ✦ вдосконалити інституційну структуру системи ФБ шляхом впровадження правової регламентації діяльності недержавних суб'єктів сектору безпеки;
- ✦ удосконалити системи підтримки прийняття рішень на основі прозорості, доступності та достовірності даних на інформаційних платформах регуляторів і недержавних суб'єктів ринку безпеки;
- ✦ збільшити капіталізацію та ліквідність фондового ринку через покращення рівня ФБ АТ;
- ✦ удосконалити механізми захисту прав інвесторів та умови і правила державного регулювання та нагляду на фондовому ринку;
- ✦ посилити ефективність системи державного регулювання та нагляду на фондовому ринку

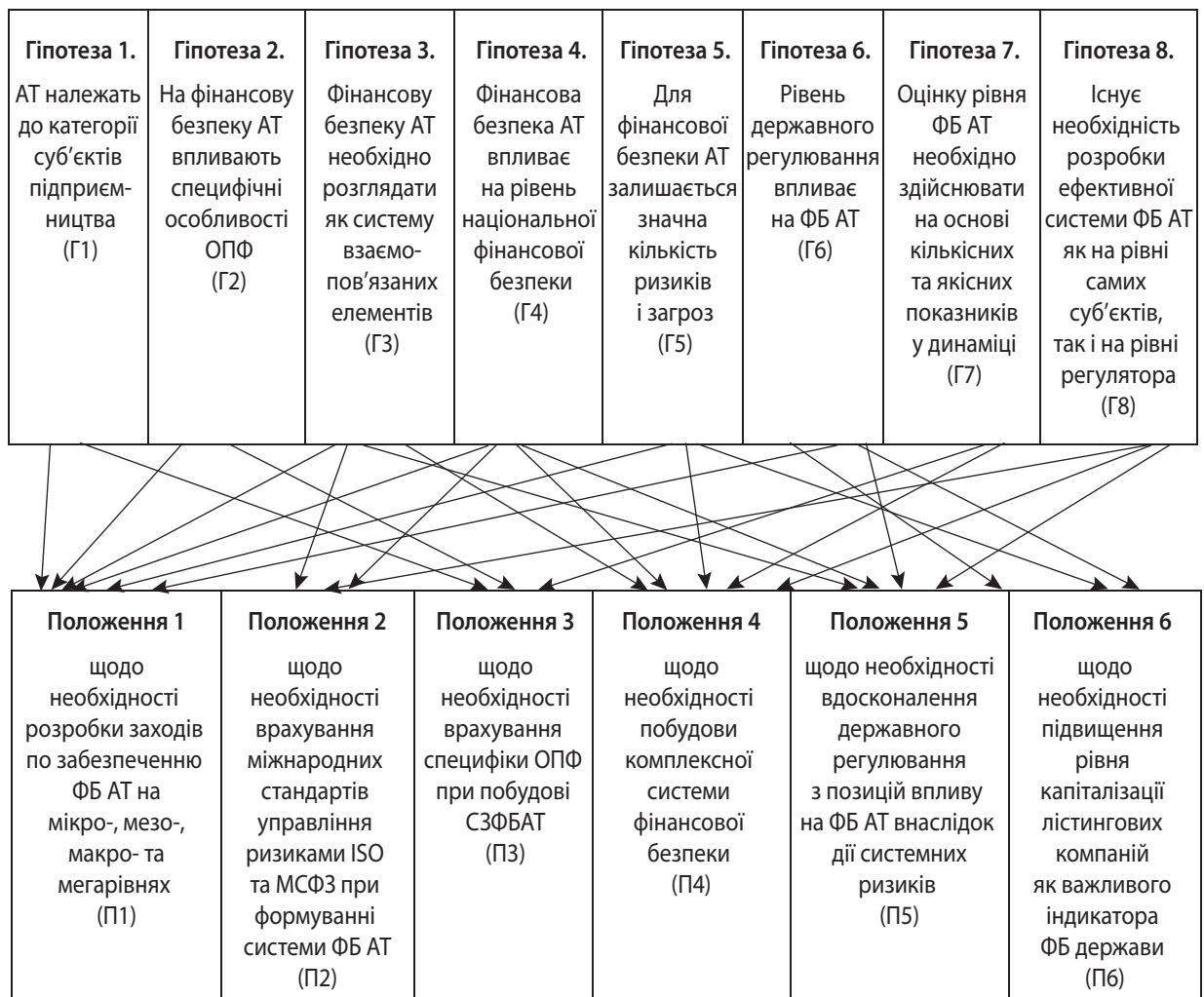

Рис. 1. Структурно-логічна схема зв'язку гіпотез і положень, що становлять основу концепції формування системи забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств в Україні

Джерело: авторська розробка.

та створити сучасну систему управління системними ризиками та забезпечення фінансової стабільності;

У рамках стратегії розвитку фондового ринку необхідними є такі заходи:

- ✦ впровадження нових і розвиток наявних фінансових інструментів, а також механізмів сек'юритизації фінансових та інших активів як умов для подальшого розвитку фінансового сектора та забезпечення надходження інвестицій в економіку країни;
- ✦ забезпечення здійснення державного регулювання фондового ринку на належному рівні відповідно до міжнародних стандартів, зокрема вимог європейських актів і стандартів Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO), що включає необхідність підвищення інституційної та фінансової незалежності регулятора українського фондового ринку;

- ✦ реформування інфраструктури ринків капіталу, зокрема проведення модернізації, консолідації та розвитку біржової, розрахункової та клірингової інфраструктури організованих товарних ринків і ринків капіталу, забезпечення вдосконалення інституту посередників фінансового сектора та рейтингових агентств відповідно до європейських вимог;
- ✦ удосконалення корпоративного управління.

ВИСНОВКИ

Таким чином, розроблена концепція базується на новому науковому підході до пошуку шляхів удосконалення системи фінансової безпеки акціонерних товариств в Україні, реалізація запропонованих концептуальних засад якої в підсумку дозволить досягти очікуваних результатів, що зміцнить фінансову безпеку АТ, зробить їх стійкішими до системних криз, дозволить створити стабільну базу для їх довгострокового розвитку. ■

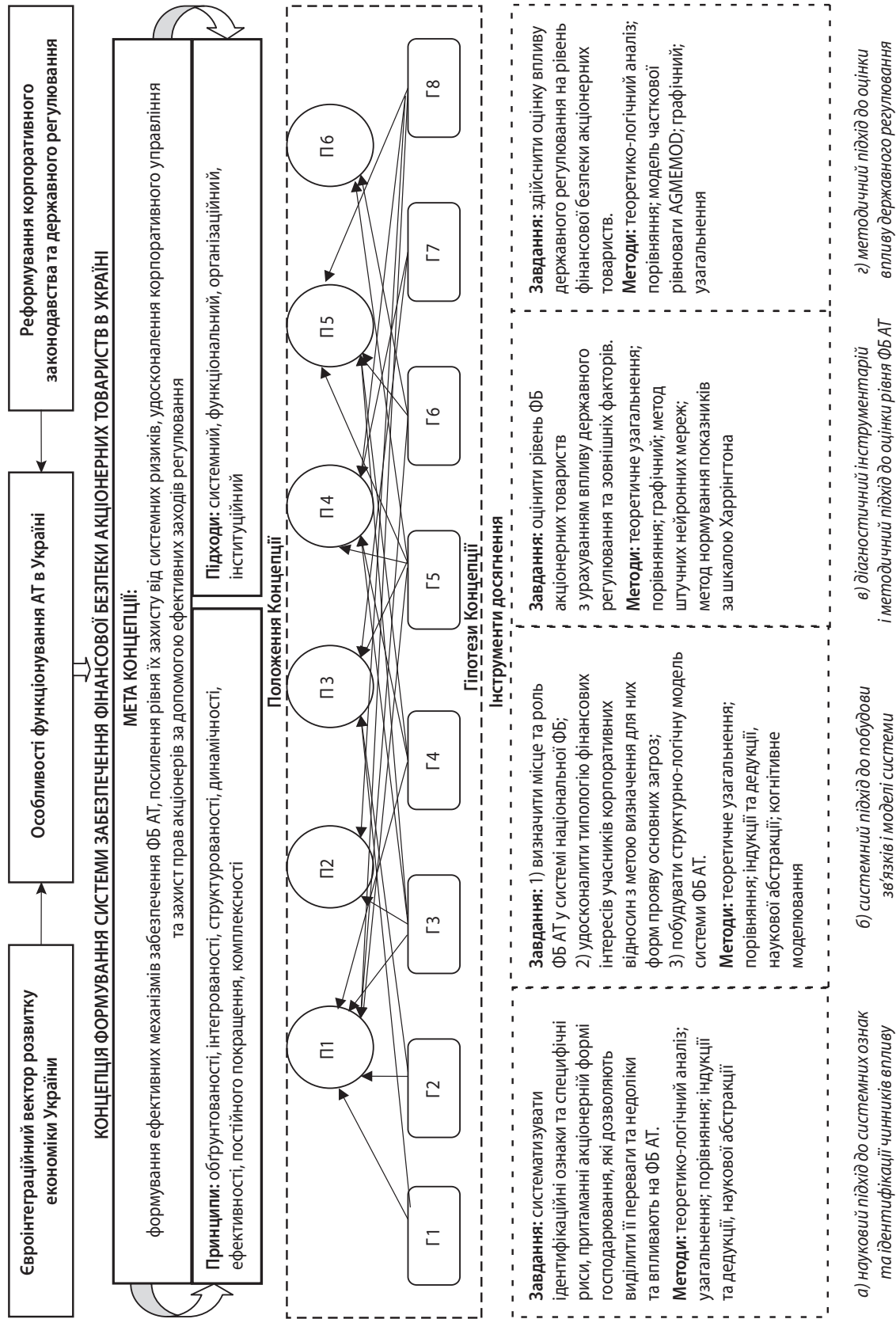

Рис. 2. Концептуальні засади формування системи забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств в Україні

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова правління НБУ «Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року» від 18.06.2015 р. № 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15#Text>
2. Білий Ю. М. Концептуальні засади розробки та впровадження у державно-управлінську практику паспортів загроз фінансовій безпеці України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2018. № 8. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/104.pdf
3. Зачосова Н. В., Шостак А. В. Концептуальні засади формування комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств та фінансових установ України. *Економіка та держава*. 2016. № 7. С. 80–83. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2016/17.pdf
4. Костишин Ю. С. Концептуальні засади формування системи фінансової безпеки держави. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 1. С. 123–132. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2020-1\(91\)-123-132](https://doi.org/10.26642/ema-2020-1(91)-123-132)
5. Кулінська А. В. Концептуальні засади розробки системи державного управління фінансовою складовою економічної безпеки економіки України. *Ефективна економіка*. 2017. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5742>
6. Пойда-Носик Н. Н. Фінансова безпека акціонерних товариств: теоретико-методологічний та практичний аспекти системного підходу : монографія. Чернівці : ЧНТУ, 2020. 306 с.
7. *Методологія наукової діяльності : навч. посіб. / за ред. Д. В. Чернілевського*. Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. 484 с.
8. Данилов Ю. А. Оценка качества стратегических документов развития финансового рынка и его сегментов. *Управленческое консультирование*. 2016. № 11. С. 75–80.
9. Бачо Р. Й. Ринки небанківських фінансових послуг: регулювання розвитку (інституційні та аналітичні аспекти) : монографія. Ужгород : РІК-У, 2016. 448 с.

REFERENCES

- Bacho, R. I. *Rynky nebankivskykh finansovykh posluh: rehu-liuvannia rozvytku (instytutsiini ta analitychni aspekty)* [Non-banking Financial Services Markets: Development Regulation (Institutional and Analytical Aspects)]. Uzhhorod: RIK-U, 2016.

- Bilyi, Yu. M. "Kontseptualni zasady rozrobky ta vprovadzhenia u derzhavno-upravlinsku praktyku pasportiv zahroz finansovii bezpetsi Ukrainy" [The Conceptual Principles of Development and Implementation of the Passports Threats of the Financial Security of Ukraine in the Public Administrative Practices]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. 2018. http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/104.pdf
- Danilov, Yu. A. "Otsenka kachestva strategicheskikh dokumentov razvitiya finansovogo rynku i yego segmentov" [Assessment of Quality of Strategic Documents of Development of the Financial Market and Its Segments]. *Upravlencheskoye konsultirovaniye*, no. 11 (2016): 75-80.
- Kostyshyn, Yu. S. "Kontseptualni zasady formuvannia systemy finansovoi bezpeky derzhavy" [Conceptual Bases of Formation of the System of Financial Security of the State]. *Ekonomika, upravlinniata administruvannia*, no. 1 (2020): 123-132. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2020-1\(91\)-123-132](https://doi.org/10.26642/ema-2020-1(91)-123-132)
- Kulinska, A. V. "Kontseptualni zasady rozrobky systemy derzhavnoho upravlinnia finansovoiu skladovoiu ekonomichnoi bezpeky ekonomiky Ukrainy" [Conceptual Principles of System Development State Management of the Financial Component of Economic Security of the Economy of Ukraine]. *Efektynna ekonomika*, no. 2 (2017). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5742>
- [Legal Act of Ukraine] (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15#Text>
- Metodolohiia naukovoї diialnosti* [Methodology of Scientific Activity]. Vinnytsia: Vyd-vo AMSKP, 2010.
- Poida-Nosyk, N. N. *Finanova bezpeka aktsionermykh tovarystv: teoretyko-metodolohichni ta praktychni aspekty systemnoho pidkhodu* [Financial Security of Joint Stock Companies: Theoretical-methodological and Practical Aspects of the System Approach]. Chernihiv: ChNTU, 2020.
- Zachosova, N. V., and Shostak, A. V. "Kontseptualni zasady formuvannia kompleksnoi systemy zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv ta finansovykh ustanov Ukrainy" [Conceptual Bases of Formation of the Complex System of Financial and Economic Security of Enterprises and Financial Institutions in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 7 (2016): 80-83. http://www.economy.in.ua/pdf/7_2016/17.pdf